

Maksa Gyula

Tankönyv a médiaműveltségért

Szijártó Imre és Nagy Péter a *Mozgóképkultúra és médiaismeret tankönyv a 11–12. évfolyam számára* című könyvről

A közoktatás tizenegyedik és tizenkettedik évfolyamán tanulható mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgy kerettantervének megfelelő, ugyanakkor a kortárs médiakultúra és a középiskolások mindennapjait meghatározó médiakörnyezet jellegzetességeit is figyelembe vevő tankönyv jelent meg nemrég: Szijártó Imre és Nagy Péter munkája. A diákok (és akár a tanárok) médiaműveltségének fejlesztését szolgáló tankönyvről van szó, amely nemcsak a szövegértést, hanem az egyéni és a közös szövegalkotást, a mozgókép-alkotást, a prezentálást, az eszmecesterét, az együttműködési készséget és általában a kreativitást, valamint a kritikai érzéket is fejlesztheti. Nem feltétlenül professzionális újságírókat, kommunikációs szakembereket vagy médiaelemzőket nevel – ez nem is elvárás egy tankönyvvel szemben –, de alapvető médiaértési jártasságokat ad.

A könyv harminc leckéjének nagyjából kétharmada a médiaismerettel, kisebb része a filmmel, azon belül is a magyar filmmel foglalkozik. Vannak olyan fejezetek is, mint például a mozgóképi hatáskeltés eszközeit, a montázst és a mozgóképes elbeszélés témakörét tárgyalók, amelyek hangsúlyozottan mindkét területhez kapcsolódnak.

Az első huszonegy fejezet a médiaismeret kulcsfogalmaival ismerteti meg az olvasót. A fejezetek címei metaforikusan, a médiatudományi szempontból pontosan, szakszerűen megalkotott alcímek pedig tárgyilagosan utalnak a fejezetek témájára. Az egyes leckék a „médiaintézmények”, a „közönségek”, a „médiahasználat”, a „médiahatás” és a „médiaszövegek” kulcsszavak segítségével olyan fogalmi hálót rajzolnak meg, amely alkalmas a média különféle aspektusainak megértésére. Figyelemre méltó, hogy mindeközben a kortárs médiakultúra olyan fogalmai kerülnek előtérbe, mint a mém, az influenszer, az álhír és az információs buborék. A megértésére kínált szempontrendszer annak ellenére egységesnek mutatkozik, hogy a szerzők különféle megközelítésmódokat, elméleti kereteket és médiatudományi részterületeket érintenek. Ilyenek például a nyilvánosságközpontú elméletek, a médiarítus-elmélet, a médiaelbeszélés-elméletek, a különféle hatás- és befogadáselméletek és a sztárkutatások. Az interdiszciplináris fókusz a média kulturális tanulmányozásának szándéka indokolja.

Az utolsó kilenc fejezet háromszor hármas tagolásban mutatja be a magyar film történetét. Az első három főként korszakolással foglalkozik, a második három a magyar filmes kánonok centrumában lévő nagy életművek, Fábri Zoltán, Jancsó Miklós és Szabó István munkásságát mutatja be, az utolsó három pedig a szerzői- és a közönségfilm műfaji szempontjai alapján tekinti át a magyar film történetét. Ezek a fejezetek szorosan kapcsolódnak egymáshoz, olykor még szándékolt átfedésekkel is találkozhat az olvasó.

A jellemzően négy-öt oldalas leckék hasonló módon épülnek fel: a tananyag részletesebb tárgyalását egy bevezető feladat előzi meg, amelynek formái és eszközei különbözőek, de mindenképpen kreativitást feltételeznek a diákok részéről. Például a családtagokkal közös filmnézésre vagy *oral history* jellegű kutatásra invitálnak, prezentációt, videót, rövid írásos összefoglalót készítenek. Ezek a feladatok ráhangolnak a témára, várakozásokat keltenek az olvasóban, és előkészítik a nagyobb tartalmi egységeket. A szerzők a főszöveget gyakran feladatokkal és filmajánlókcal tagolják, az egyes leckéket pedig összefoglalással, a kulcsszavak felsorolásával és szakirodalmi ajánlóval zárják.

A könyv és az egyes fejezetek felépítése, gondolatmenete és nyelvhasználata világos, a megfogalmazás minden esetben tárgyyszerű. A szöveg könnyen érthető, és a példák, a fejezetek mottóinak, az illusztrációknak és a feladatoknak köszönhetően nem nélkülözi a humort és a játékosságot sem. A tankönyv jórészt indirekt módon, de határozottan jelöli ki a tanár feladatait. A szemléltetéshez aktuális példák keresésére, kreatív tankönyvhasználatra és a tananyag értelmező bemutatására ösztönöz.

Egy 2022-ben megjelent mozgóképkultúra és médiaismeret-tankönyv esetében nehezen kerülhető meg két olyan kérdéskör, amely akár hangsúlyosabban is jelen lehetne. Az egyik médiageopolitikai, hiszen a magyar nyelvű

vagy a magyarországi médiáról, a média- és a filmkultúráról írva egyaránt célszerű érvényesíteni a globális és a lokális nézőpontokat. Például a magyar film minden korszakban egy sok összetevőjű magyar médiakultúrának volt a része, mialatt a globális kultúraközi áramlatok is formálták.

A második kérdéskör a film és a média viszonyára vonatkozik. A tankönyv számos pontján érzékelhető, hogy igyekszik egységben vizsgálni a filmet és a médiát. Ez egyfelől megvalósul: társadalmi jelenségként, ugyanakkor a maga megalkotottságában tárgyalja mindkettőt. Másfelől viszont különállónak is tekinthető a fent említett kilenc, „tisztán” filmes fejezet. Nem teljesen világos, hogy a kerettanterv kívánalmain túl, a média más területeihez képest miért éppen a filmről esik szó külön leckékben, és miért ilyen terjedelemben. Mozgóképkulturális és médiaismereti szempontból indokolt lehetne akár a magyar és/vagy nemzetközi televíziózásról vagy a videójáték történetéről is olvasni.

Mindez azonban már túlmutat ennek a kortárs médiakultúrára érzékeny, módszertanilag is újító tankönyv bemutatásának keretein. Bízunk benne, hogy széles körben használni fogják a könyvet a közoktatásban – és ez a honi médiaműveltség javára válik. (Szijártó Imre & Nagy Péter: *Mozgóképkultúra és médiaismeret tankönyv a 11–12. évfolyam számára*. Oktatási Hivatal, Budapest, 2022, 136 oldal, ISBN: 9789634362425, 981 forint.)

Maksa Gyula PhD, dr. habil., tanszékvezető egyetemi docens a Pécsi Tudományegyetem Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszékén, a PTE BTK Képregénstudományi Kutatóközpontjának vezetője. Önálló könyvei: *Változatok képregényre* (2010), *Képregények kultúraközi áramlatokban* (2017). Legutóbbi írása a *Médiakutatóban*: „Keleti típusú képregény Magyarországon és francia nyelvterületen” (2014. tél). Email: maksa.gyula@pte.hu